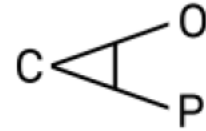

Paritaire Commissie chroom-6 Defensie

Ministerie van Defensie
T.a.v. de demissionair staatssecretaris
de heer mr. drs. C.A. van der Maat
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

CAOP
Postbus 556, 2501 CN Den Haag
Lange Voorhout 13, 2514 EA Den Haag
KVK-nummer 41158878

Inlichtingen:
Telefoon:
Email: @caop.nl
Datum: 28 maart 2024
Bijlage: 1
Ons kenmerk: 24.003-C6C

Onderwerp: Aanbieding eindnotitie Paritaire Commissie chroom-6 Defensie.

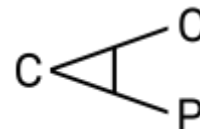
Geachte heer Van der Maat,

Bijgevoegd bied ik u de eindnotitie aan van de Paritaire Commissie chroom-6 Defensie, die in 2015 door minister mevr. J. Hennis is ingesteld. De eindnotitie leidt tot het advies om, conform het gestelde in artikel 5 van het Instellingsbesluit, de Paritaire Commissie per 1 mei 2024 op te heffen.

Met vriendelijke groet,
Namens de Paritaire Commissie

Dr. R.L. Vreeman
Voorzitter

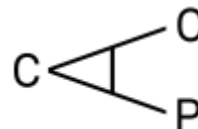
Eindnotitie: Opheffing Paritaire Commissie chroom-6 Defensie

1. Voorwoord

In 2014 was sprake van een toenemend aantal meldingen van gezondheidsklachten bij (oud-)medewerkers van het Ministerie van Defensie die gewerkt hadden met chroom-6-houdende verf en Chemical Agent Resistant Coating (CARC) op legervoertuigen. De toenmalige Minister van Defensie heeft daarom in februari 2015 besloten door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) nader onderzoek te laten doen naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 en CARC bij Defensie. In maart 2015 is de Paritaire Commissie aanpak problematiek chroom-6 ingesteld. De Paritaire Commissie had als opdracht de RIVM-onderzoeken naar de arbeidsomstandigheden en het gebruik van chroom-6 houdende verf bij Defensie te begeleiden, de onderzoeksvragen vast te stellen, de deelonderzoeken te prioriteren, de voortgang van het onderzoek te bevorderen en de Staatssecretaris van Defensie te adviseren over de consequenties van de uitkomsten.

De Paritaire Commissie bestaat uit een onafhankelijk voorzitter, vertegenwoordigers van de werkgever, vertegenwoordigers van de Centrales van Overheidspersoneel (de Defensie vakbonden) en twee onafhankelijke deskundigen. Het RIVM is als toehoorder onderdeel van de commissie. De ambtelijke ondersteuning wordt verzorgd door het Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP).

De Paritaire Commissie heeft in de negen jaar van haar bestaan drie RIVM-onderzoeken begeleid. Twee onderzoeken betroffen de Prepositioned Organizational Materiel Storage-locaties (POMS). Het eerste ging over het gebruik van chroom-6-houdende verf aldaar en de gevolgen hiervan voor de gezondheid van de medewerkers. Het tweede betrof het gebruik van Chemical Agent Resistant Coating (CARC) op de POMS-locaties. Het derde onderzoek betrof alle defensie locaties waar ook met chroom-6 werd gewerkt. De Paritaire Commissie heeft op basis van de door het RIVM gerapporteerde onderzoeksresultaten én op grond van haar eigen bevindingen de Staatssecretaris van Defensie geadviseerd over de consequenties hiervan. Ook heeft de Commissie drie actualisaties begeleid, uitgevoerd door het RIVM, van de lijst met ziektes en aandoeningen die veroorzaakt kunnen worden door blootstelling aan chroom-6.

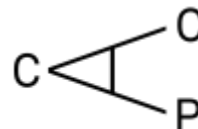

Uit de onderzoeken is een duidelijke conclusie naar voren gekomen: blootstelling aan chroom-6 en HDI uit CARC tijdens het werk kan ernstige gezondheidsproblemen veroorzaken en Defensie heeft als werkgever onvoldoende zorg gedragen voor een veilige werkplek en is tekortgeschoten in de invulling van haar zorgplicht. Een groep mensen is ernstig ziek geworden als gevolg van blootstelling aan chroom-6 tijdens werkzaamheden voor Defensie. Ook bleek al snel dat het probleem veel breder is dan Defensie, het is een nationaal probleem.

Het onderzoek heeft veel tijd in beslag genomen. Dat heeft meerdere oorzaken. In de eerste plaats is er aan het begin van het proces besloten om alle betrokkenen gedurende iedere stap mee te nemen en adequaat te informeren. De betrokkenen, de medewerkers, oud-medewerkers en nabestaanden, stonden centraal. Het zo veel mogelijk opsporen en registreren van (oud-)medewerkers bleek daarbij een zeer tijdrovende klus, het ging immers om grote aantallen, gedurende een lange periode en decennia terug. Bovendien waren lang niet alle betrokkenen direct in dienst bij het Ministerie van Defensie. Toch was dit nodig om alle betrokkenen maximaal, stap voor stap, te betrekken bij het onderzoek en regelmatig te informeren over de voortgang. In de tweede plaats moet er bij dit soort onderzoeken een juiste balans worden gevonden tussen snelheid en zorgvuldigheid.

Vanaf het begin heeft de Minister van Defensie gesteld dat transparantie en zorgvuldigheid de hoogste prioriteit hadden bij het uitvoeren van het onderzoek. Van verschillende kanten, ook van de kant van de Tweede Kamer, is aangedrongen op snelheid. Begrijpelijk, want voor (oud-)medewerkers was er sprake van een zeer onzekere periode en voor hen was duidelijkheid over het mogelijke verband tussen blootstelling en mogelijke ziektes van groot belang. Maar de noodzakelijke snelheid, en dat is steeds de leidraad geweest, mocht niet ten koste gaan van wetenschappelijke nauwkeurigheid en zorgvuldigheid. Twijfel hierover zou het vertrouwen in het resultaat van het onderzoek ernstig kunnen schaden.

Het onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 bij Defensie is in 2021 afgerond. De derde actualisatie van de lijst met ziektes en aandoeningen is in 2023 voltooid. De Paritaire Commissie concludeert dat hiermee haar opdracht is volbracht. Het onderzoek door het RIVM, de conclusies en aanbevelingen van de Paritaire Commissie en de wijze waarop Defensie, vaak samen met de Centrales van Overheidspersoneel, invulling gaf aan de aanbevelingen

van de Paritaire Commissie heeft veel betekend en teweeggebracht. In eerste instantie voor de (oud-)medewerkers en nabestaanden. Maar ook voor de aandacht voor de risico's als gevolg van blootstelling aan gevaarlijke stoffen bij Defensie en bij andere werkgevers.

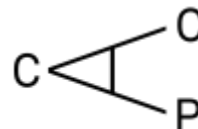
Verder in het document concentreren we ons op deze twee aspecten: wat heeft het onderzoek van het RIVM en de Paritaire Commissie concreet betekend voor de (oud-)medewerkers en nabestaanden en wat heeft de Commissie betekend en teweeggebracht op het gebied van bewustwording van de gevaren van blootstelling aan gevaarlijke stoffen op de werkplek.

2. De Paritaire Commissie en de (oud-)medewerkers en nabestaanden

Bij de (oud-)medewerkers en nabestaanden bestond veel onzekerheid over de mogelijke gezondheidsrisico's als gevolg van hun werkzaamheden bij Defensie waarbij zij mogelijk bloot waren gesteld aan chroom-6 en CARC. Het onderzoek door het RIVM was er in eerste instantie op gericht om deze onzekerheid weg te nemen en de vragen die leefden bij de (oud-)medewerkers en nabestaanden te kunnen beantwoorden. De onderzoeken van het RIVM hebben veel vragen kunnen beantwoorden en hebben ook veel van deze onzekerheid weggenomen. Hierbij is het wel duidelijk geworden dat onderzoek op groepsniveau niet alle, meer individuele, vragen kan beantwoorden.

Vanaf het begin heeft de Paritaire Commissie de (oud-)medewerkers en nabestaanden betrokken bij het onderzoek. Alle geïnteresseerden konden de vragen aanleveren die zij beantwoord wilden hebben in het onderzoek. Deze vragen zijn door de Paritaire Commissie omgezet in de onderzoeksopdracht voor het RIVM. Onder verantwoordelijkheid van de Paritaire Commissie is het onafhankelijke Informatiepunt chroom-6 ingericht waar (oud-)medewerkers en nabestaanden terecht kunnen voor vragen en voor het aanleveren van informatie.

De Paritaire Commissie heeft samen met het RIVM en Defensie de (oud-)medewerkers en nabestaanden geïnformeerd over de voortgang en resultaten van het onderzoek middels o.a. nieuwsbrieven, informatiebijeenkomsten en inloopkantines. Daarnaast zijn zowel door de voorzitter en onafhankelijk adviseur van de Paritaire Commissie als door de Staatssecretaris van Defensie een groot aantal individuele gesprekken gevoerd met (oud-)medewerkers en nabestaanden.

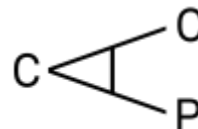

Desondanks waren er ook reacties waaruit bleek dat niet alle (oud-)medewerkers en nabestaanden zich voldoende betrokken en gehoord voelen door Defensie, de Paritaire Commissie of de vertegenwoordiging van de vakbonden. Het kan niet genoeg worden onderstreept hoe belangrijk aandacht voor de (oud-)medewerkers en nabestaanden is.

De Paritaire Commissie heeft in 2018, op grond van de resultaten van het onderzoek op de POMS-locaties, geadviseerd een uitkeringsregeling in te stellen voor (oud-)medewerkers en nabestaanden. De regeling is formeel vastgesteld in het overleg tussen Defensie en de Centrales van Overheidspersoneel. Op grond van de onderzoeksresultaten voor de andere defensielocaties is deze regeling in 2021 uitgebreid voor (oud-)medewerkers en nabestaanden van alle defensielocaties. De Paritaire Commissie heeft toegezien op de goede uitvoering van de regeling rekening houdend met de belangen van de (oud-)medewerkers en nabestaanden.

De Paritaire Commissie heeft op grond van de resultaten van de onderzoeken van het RIVM Defensie geadviseerd de nazorg voor (oud-)medewerkers en nabestaanden te continueren op een manier waarbij hun behoeftes leidend zijn. Het onafhankelijke Informatiepunt chroom-6 is hierbij de spil. Via het informatiepunt kunnen (oud-)medewerkers en nabestaanden vragen stellen en hulp of ondersteuning aanvragen. Hiervoor zijn onder andere de bedrijfsmaatschappelijke dienst, bedrijfsartsen en geestelijke verzorging beschikbaar. (Oud-)medewerkers en nabestaanden kunnen ook een gesprek voeren met een vertegenwoordiger van Defensie, een bedrijfsarts of bijvoorbeeld een onderzoeker van het RIVM. Indien gewenst zal Defensie bemiddelen bij de inzet van een externe hulpinstantie. Op advies van de Paritaire Commissie kunnen (oud-)medewerkers die behoren tot de zgn. risicogroepen terecht bij de Polikliniek Mens&Arbeid van het AMC voor individuele vragen over hun gezondheid in relatie tot blootstelling aan chroom-6.

De Paritaire Commissie heeft in 2018, op grond van de resultaten van het RIVM-onderzoek op de POMS, aandacht gevraagd voor meer preventie bij het werken met gevaarlijke stoffen en voor veiligheid, veiligheidsrisico's en veiligheidsbewustzijn in het algemeen bij Defensie. Deze aanbeveling heeft bijgedragen aan ontwikkelingen die al deels in gang waren gezet. Er is nu bij Defensie een aparte Directie Veiligheid die zich hier mee bezig houdt. Er zijn concrete maatregelen getroffen voor het veilig werken met chroom-6. Deze maatregelen zijn gericht op

verbetering van voorlichting, registratie, beheersmaatregelen, toezicht, opleiding en preventief medisch onderzoek.

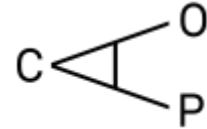
3. De Paritaire Commissie en de maatschappij

Het onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van het werken met chroom-6 bij Defensie en de conclusies en aanbevelingen van de Paritaire Commissie hebben aan de wieg gestaan van een aantal relevante beleidsmatige en maatschappelijke ontwikkelingen rond de risico's bij het werken met gevaarlijke stoffen. Het project heeft, door de onderzoeken door het consortium onder leiding van het RIVM, een schat aan wetenschappelijke gegevens en kennis opgeleverd die niet alleen voor Defensie maar voor heel Nederland van groot belang zijn.

De problematiek als gevolg van het werken met chroom-6 beperkte zich nadrukkelijk niet tot alleen Defensie, bleek al snel. Het onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van werken met chroom-6 bij Defensie is mede aanleiding geweest voor meerdere onderzoeken en meer aandacht voor de gevaren van het werken met chroom-6 en gevaarlijke stoffen in zijn algemeenheid. De conclusies uit deze onderzoeken en aanbevelingen van de commissies belast met de begeleiding van deze onderzoeken, hebben geleid tot een aantal concrete vervolgstappen.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in 2019 de commissie Vergemakkelijking Schadeafhandeling Beroepsziekten (VSAB), onder voorzitterschap van dhr. Ton Heerts, ingesteld om een advies uit te brengen over een betere organisatie van het proces van schadeafhandeling bij beroepsziekten als gevolg van het werken met gevaarlijke stoffen. Als gevolg van de aanbevelingen van deze commissie is onder andere begonnen met het Landelijk Expertise Centrum Stoffen gerelateerde beroepsziekten (LEXCES) in 2022 en is in 2023, onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Tegemoetkomingsregeling Stoffen gerelateerde Beroepsziekten (TSB) ingesteld. Er is gelukkig meer aandacht voor de gevaren van gevaarlijke stoffen op de werkplek. Dat blijkt ook uit de Arbovisie 2040 van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Terugkijkend is het onderzoek door het RIVM naar de gezondheidsrisico's als gevolg van het werken met chroom-6 bij Defensie en de conclusies en aanbevelingen van de Paritaire Commissie aanleiding geweest voor meer aandacht voor het werken met

gevaarlijke stoffen en een katalysator geweest voor een aantal relevante beleidsmatige en maatschappelijke ontwikkelingen.

4. Wat hebben we geleerd?

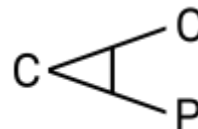
Afgezien van de inhoudelijke kennis over de gezondheidsrisico's als gevolg van het werken met chroom-6 en andere gevaarlijke stoffen kunnen er ook lessen worden getrokken uit de manier waarop het project met de Paritaire Commissie is ingericht en hoe er gehandeld werd. Drie punten kunnen hierbij worden aangestipt.

Allereerst de paritaire samenstelling van de Commissie. De Commissie bestaande uit een vertegenwoordiging van de werkgever en van de werknemers onder leiding van een voorzitter die onafhankelijk en eigenstandig was. Het was de Paritaire Commissie die de inhoudelijke opdrachtgever en begeleider was van de RIVM-onderzoeken en die advies moest uitbrengen over de consequenties van de resultaten van het onderzoek. De chroom-6 problematiek werd niet iets dat alleen de werkgever, Defensie, maar moest oplossen en het werd ook niet een onderwerp waarvoor de bonden de barricades op zouden moeten. Het werd een probleem dat gezamenlijk moest worden opgelost.

Verder was van belang dat de onafhankelijke voorzitter beschikte over relevante kennis, ervaring en autoriteit, ondersteund door eveneens onafhankelijke adviseurs en een goed georganiseerd secretariaat. Hierdoor kon de voorzitter ook een beetje buiten de lijntjes van het mandaat van de Commissie kleuren. En dat heeft hij ook gedaan over met name de gevolgen van het werken met gevaarlijke stoffen in het algemeen en de oproep voor meer passende maatregelen.

In de tweede plaats is er gedurende de hele looptijd van het project sprake geweest van goede werkrelaties tussen de commissieleden. Van het eerste tot het laatste moment overheerste het gevoel dat er sprake was van het oplossen van een gezamenlijk probleem dat recht moest doen aan het leed dat was aangedaan. Gedurende het gehele traject is voor de Commissie het belang van de (oud-)medewerkers en nabestaanden leidend geweest.

Tenslotte, de manier waarop de Minister en later de Staatssecretarissen zijn omgegaan met de Chroom-6 problematiek geeft blijk van transparantie en erkenning richting de betrokken medewerkers. Het Ministerie heeft de onafhankelijkheid van de Commissie volledig ondersteund. Nog voordat de RIVM-onderzoeken waren gestart heeft

Minister mevr. J. Hennis een tijdelijke compensatieregeling in het leven geroepen voor de slachtoffers.

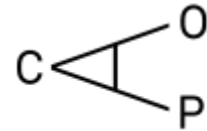
Later is, in overleg tussen Defensie en de Centrales van Overheidspersoneel, een definitieve collectieve regeling vastgesteld. De voormalige Staatssecretaris, mevr. B. Visser, heeft de conclusies en aanbevelingen van de Paritaire Commissie geheel overgenomen en zij heeft bij de presentatie ervan in juni 2018 verklaard dat het Ministerie als werkgever onvoldoende had zorggedragen voor een veilige werkplek en dat zij tekort is geschoten bij de invulling van haar zorgplicht. Zij bood hiervoor namens Defensie haar zeer gemeende excuses aan. Zonder mitsen of maren, zonder slagen om de arm als "met de kennis van toen, etc." Dat was moedig en werd zeer gewaardeerd.

5. Hoe nu verder?

Met het afronden van het onderzoek en de publicatie van de onderzoeksresultaten en de conclusies en aanbevelingen is de opdracht van de Paritaire Commissie, zoals verwoord in het Instellingsbesluit, volbracht. Desondanks resteren er nog enkele resttaken die gecontinueerd moeten worden. Hierbij gaat het om het toezien op de nazorgmaatregelen die aan de (oud-)medewerkers en nabestaanden worden geboden, het eigenaarschap van het Informatiepunt chroom-6 en het initiëren en begeleiden van een volgende actualisatie van de lijst met ziekten en aandoeningen. Het continueren van het Informatiepunt is een belangrijk signaal dat wordt afgegeven aan de (oud-)medewerkers en nabestaanden waarmee wordt benadrukt dat, nu het onderzoek is afgerond en de Paritaire Commissie is opgeheven, de aandacht voor de chroom-6 problematiek en voor de betrokken (oud-)medewerkers en nabestaanden niet ophoudt. Het informatiepunt blijft voor hen hét loket waar zij terecht kunnen met vragen om informatie, hulp of ondersteuning.

Ik adviseer u, conform het gestelde in artikel 5 van het Instellingsbesluit, de Paritaire Commissie per 1 mei 2024 op te heffen. Hierbij adviseer ik u de nazorgmaatregelen voor de (oud-)medewerkers en nabestaanden te handhaven en het toezicht hierop te beleggen bij een geschikte werkgroep binnen het stelsel van het Sectoroverleg Defensie (SOD). De Paritaire Commissie adviseert het informatiepunt, belegd bij het CAOP, in stand te houden en het eigenaarschap hiervan en toezicht hierop te beleggen bij bedoelde werkgroep.

Daarnaast acht ik het van belang de kennis en ervaring die de afgelopen 9 jaar is opgedaan door de constructie en het werken met de Paritaire Commissie goed te borgen. Indien zich in de toekomst een vergelijkbare situatie voordoet, waarbij de inzet van een paritaire commissie een geschikt instrument kan zijn, kan hierop worden teruggevallen.